

Menorca davant la crisi d'una determinada manera d'entendre Espanya

JOSEP M. QUINTANA¹

1. El perquè d'un canvi

Amb la victòria de Felipe González (que va significar l'accés de l'esquerra el poder per primer cop després d'aprovar la Constitució de 1978), i la posterior d'Aznar, l'any 1996, vaig pensar que la normalitat constitucional quedaria establerta en el nostre país, i mai m'hauria pensat que es pogués donar entre els espanyols una divisió tan clara com la que es va produir a causa de la pèrdua del poder pel PP a les eleccions del 14 de març de 2004, uns dies després dels atemptats terroristes de Madrid.

Avui tinc la impressió que la línia divisòria que separa els ciutadans d'aquest país no és aquella que algun cop s'havia insinuat entre nacionalistes i no nacionalistes, sinó entre una dreta pura i dura, inclosa tota dins el Partit Popular, i la resta de grups polítics, entre els quals hi hem d'incloure partits ben diferents, alguns estatals com el PSOE, coalicions també estatals com Izquierda Unida, i d'altres que, tot i que també tenen veu en el Parlament espanyol, es defineixen (si més no majoritàriament) com a nacionalistes. Entre aquests cal destacar Convergència i Unió, Esquerra Republicana de Catalunya, el Partit Nacionalista Basc, Eusko Alkartasuna, Coalición Canaria i d'altres de més petits, com els nostres PSM (tant el de Mallorca com el de Menorca) i també la Unió Mallorquina.

Doncs bé, aquesta divisió que configura el que jo he vingut a denominar les dues Espanyes és tan curiosa com a preocupant perquè deixa el PP (que podríem qualificar també com la "dreta nacional d'Espanya") sol en un costat de la línia divisòria. De tota manera, i per poc que repassem la història dels darrers anys, veurem que aquesta línia divisòria no apareix fins a la segona legislatura d'Aznar, quan aquest obté una clara majoria absoluta que li permet de governar en solitari. En efecte, durant la legislatura anterior a aquesta –la de 1996 a 2000– Aznar va actuar sempre d'una manera força col·legiada amb CiU i amb el PNB, amb qui, tot i els desacords ideològics, mantenia una bona relació. I el mateix podríem dir de Coalición Canaria.

¹ Conferència pronunciada a la *XXIX Escola per a Ensenyants*, organitzada pel Moviment de Renovació Pedagògica de Menorca. Ferreries, 28 d'agost de 2006.

El panorama d'aquest país va canviar, però, quan Aznar guanyà les eleccions de 2000 per golejada i decidí passar a la Història com a estadista. Això el dugué a rompre tota mena de lligam amb els partits nacionalistes, a menysprear el PSOE que, des de la pèrdua del poder, l'any 1996, fins aleshores, no trobava un líder polític sòlid i es marfonia en constants querelles internes, i a reclamar per a ell una clara projecció internacional, possibilitat que li prestà la Guerra d'Iraq que promogué George W. Bush un cop hagué posat ordre a l'Afganistan, fent fora els taliabans (intervenció aquesta que fou ben vist per l'opinió pública internacional ja que la invasió es va fer amb el suport de les Nacions Unides.

Aznar, doncs, veié en tot això un trampolí per al seu somni d'estadista internacional i, emparant-se en les mentides de Bush i de Blair, s'afegí als senyors de la guerra i, contra la opinió pública espanyola, es solidaritzà amb la política nord-americana i britànica, envia tropes espanyoles a l'Iraq i acabà fotografiant-se a les Açores amb els seus dos col·legues, cosa que va fer, però, un cop tot el món començava ja a veure clarament que la invasió s'havia fonamentat en una fal·làcia i quan s'intuïa que, per a construir una democràcia a l'Iraq, no era suficient desbancar Saddam Hussein.

Tot i que mantinc que la decisió d'Aznar d'afavorir la invasió de l'Iraq i de participar-hi fou la causa que inicià, doncs, el traçat d'aquesta línia divisòria que ha acabat separant el seu partit de tots els altres que formen part de l'espectre espanyol, penso, però, que allò que el deixà definitivament sol foren els resultats i les conseqüències de les eleccions catalanes de 2006 que obligaren el PSC-PSOE a pactar amb ERC. M'he d'explicar.

Des de l'inici de la transició, que hem de situar en les eleccions del 15 de juny de 1977, tot i que s'han produït algunes relacions i col·laboracions entre els partits que es trobaven a un i altre costat de la línia divisòria, el cert és que Espanya sempre ha tingut dos grans partits d'àmbit estatal que s'han posat d'acord en aquelles coses que afectaven a la configuració de l'estat. UCD/PSOE primer, i PP/PSOE després, van marcar de manera conjunta les pautes de l'estructura territorial de l'Estat espanyol. La Constitució, la LOAPA, les lleis modificadores dels estatuts de les diverses comunitats autònomes, la política antiterrorista, etc., eren qüestions entorn de les quals hi havia acord entre els dos grans partits nacionals amb la consegüent discrepància dels nacionalistes. Només Convergència i Unió (en els anys en què el PSOE o el PP necessitaven els vots dels diputats catalans per a conformar una majoria parlamentària) havia sabut pescar en aigües turbulentes i havia aconseguit alguns

beneficis per a la seva formació i, bàsicament, per a Catalunya, gràcies sobretot a l'habilitat de Miquel Roca i de Jordi Pujol.

Això ha canviat, però, darrerament i penso que el moment en què el canvi es produeix l'hem de lligar, no sols a la majoria absoluta del PP, ans també, com he dit, al resultat de les eleccions catalanes de 2003, que obren només dues possibilitats: la configuració d'un govern nacionalista CiU-ERC, o bé la conformació d'un govern d'esquerres entre el PSC (versió catalana del PSOE), ERC i IC-Verds.

La decisió del PSC de conformar a Catalunya un pacte d'esquerres amb ERC i IC-Verds, unit a la decisió d'aquests dos partits de donar suport a Rodríguez Zapatero en el Congrés dels Diputats, no sols va obligar el PSOE a compartir una altra manera de concebre Espanya (i això ho dic encara que els nacionalistes *avant la lettre* probablement continuaran mantenint que el PSOE és i sempre serà un partit centralista) sinó que va arraconar el PP i l'obligà a prendre les posicions pròpies d'una dreta radical i jacobina que l'ha conduït a un tancament ideològic que no s'entreveia a les èpoques en què necessitava el suport de partits nacionalistes de dreta, com CiU i PNB.

La formació del tripartit va significar, doncs, un daltabaix per al PP. I penso que la seva actitud de rebuig es produí bàsicament per dos motius: perquè a Catalunya es creava un gran contrapoder d'esquerres amb components nacionalistes, i també perquè el PP va veure en aquesta coalició la possibilitat de desacreditar el PSOE i de fer-se amb el seu electorat més moderat i no nacionalista.

Davant la polèmica sorgida, des de les pàgines del diari *Menorca* jo vaig sortir clarament en defensa del Tripartit. En una lletra de batalla de les que setmanalment dirigeixo al director del diari, deia el 24.12.04:

No puc entendre i menys encara compartir el discurs catastrofista del Partit Popular i, sobretot, del govern Aznar, per la signatura d'un pacte que ha evitat el que fins avui jo em creia que era el perill més gran que podia afectar una societat (i en això tenia la impressió d'estar d'acord amb el PP): el seu fraccionament en dues meitats irreconciliables, la nacionalista i la no nacionalista [com succeeix al País Basc].

Planteja't, amic director, ni que sigui a tall d'hipòtesi, que a Catalunya s'hagués produït l'altre pacte possible (de fet, l'únic altre pacte que era realment possible), el de CiU i ERC, els quals assolien conjuntament la majoria absoluta i deixaven a l'oposició PSC, IC-V i PP, en definitiva tots els partits d'abast nacional espanyol. ¿T'imagines què hauria dit el senyor Aznar? ¿Pot lleugerament afigurar-te quina hauria estat la reacció de tota l'Espanya Nacional i antinacionalista?"

A Catalunya, però, no s'ha cercat aquest pacte, a diferència del que està succeint al País Basc on el conservador PNB no pretén altra cosa que obtenir el suport dels nacionalistes radicals (i socialistes!) de Batasuna per dur a terme una transformació de la societat i de les seves estructures polítiques tot obrint una fosa (o aixecant un mur, si em permetes la metàfora) que divideix i separa els ciutadans del país en dues meitats irreconciliables.

Aleshores afegia:

¿És això —dividir i separar— el que ha propiciat el pacte a Catalunya? ¿És això el que s'aconseguirà amb aquest acord entre Maragall, Carod i Saura? No. És exactament tot el contrari. Perquè aquest acord —qualsevulla que sigui, a la llarga, el resultat polític de la gestió que es durà a terme a Catalunya durant els propers quatre anys— implica un treball conjunt entre masses de població que, si bé poden tenir un denominador comú en el camp de les polítiques socials d'esquerra, presenten, però, una visió força diferent pel que fa al model de societat. Podem, certament, predir, esperar o fins i tot desitjar que els signants del pacte no s'entenguin i que la seva gestió política sigui un fracàs, però el que no podem afirmar de cap manera és que aquest pacte (quan ningú encara no ha fet res) posa en perill la Unitat Nacional d'Espanya. I, entre altres coses, perquè és el mateix que dirien si el resultat de les negociacions hagués conclòs amb un pacte de nacionalistes entre ERC i CiU.

¿A què juga, doncs, el PP amb aquesta demagògia? Juga, possiblement, a afeblir el PSOE espanyol i a reforçar així la seva majoria en el Parlament de l'Estat. Però ho fa —conscientment o inconscientment (que jo no ho sé)— a costa d'irritar, ferir i, fins i tot, radicalitzar moltes persones amb sensibilitats culturals, lingüístiques i polítiques diferents de la majoritària del PP, les quals, però, tot i que no compartien les tesis d'Aznar, mai no havien qüestionat l'existència d'un projecte espanyol comú que, de continuar les coses per aquest camí, no seria gens estrany que acabessin qüestionant. I això perquè (Oriol Izquierdo, La Vanguardia, 9/12/2003), “uno a veces tiene la impresión de que la mayoría absoluta se les ha subido a la cabeza al estilo Milosevic [el cual], obcecado por su Gran Serbia, lo que logró al fin fue tan sólo sacar a Yugoslavia del mapa”.

Afegia d'altres raonaments i em feia preguntes diverses, però la conclusió de la lletra de batalla era aquesta:

La folla carrera que Aznar ha emprès per a espanyolitzar i uniformar el pensament i les consciències de tots, no sols no ens pot dur a resoldre els problemes que, ens agradi o no, els espanyols tenim de cohesió nacional, ans ben al contrari, pot empitjorar-los greument. I això no crec que sigui la millor manera d'afrontar les coses.

Aquest camí de radicalització, d'uniformisme i d'espanyolització que es duia a terme d'acord amb les idees d'Aznar es va transformar, però, en un camí sense tornada enrere quan, davant la sorpresa de gairebé tothom, Rodríguez Zapatero es féu amb el poder a conseqüència de les eleccions del 14 de març de 2004. Però aquestes

eleccions tingueren un antecedent al que he de fer tot seguit referència: l'atemptat que va sofrir Madrid l'11 de març.

Recordo molt bé aquell 11 de març de 2004 quan, a mig matí, totes les ràdios donaren l'espantosa notícia dels atemptats succeïts en els trens de rodalies de la capital. Les imatges que aviat començarem a veure per televisió i els avenços de notícies (el diari *El País* inclòs!) apuntaven cap a un macroatemptat d'ETA. Ningú no pensava sinó en els morts, però el verí de les eleccions que havien de celebrar-se tres dies més tard començà a fer aviat una feina de sapa que ha causat moltes disputes posteriors.

Havíem viscut fins aleshores uns anys on la política antiterrorista del govern del senyor Aznar havia estat d'una gran fermesa (sempre amb el suport incondicional de l'oposició), política que havia produït èxits policials notables. Fins a cert punt, doncs, l'atac tenia la seva lògica: una ETA arraulida contra les cordes del ring responia causant un estrall, la qual cosa predisposava els espanyols a favor d'un govern que l'atemptat convertia en víctima.

El problema és que, molt aviat, la policia encetà el maneig d'una pista diferent: unes cintes abandonades en un vehicle que contenien textos islàmics els feren sospitar si no podríem trobar-nos davant un atemptat que seguís el camí dels de Nova York o de Casablanca. Però el govern, en adonar-se que el canvi d'assassí podria fer perdre tot aquella predisposició a favor seu, continuà mantenint la tesi d'ETA hores i hores, fins que el globus de la mentida es féu insostenible.

Al vespre del dia de l'atemptat, en un moment en què jo encara creia a ulls clucs les informacions del ministre Acebes, el meu fill Pere, que aleshores estudiava a Suïssa, em va telefonar per dir-me que les ràdios europees havien llençat la hipòtesi (cada cop més contrastada) d'un atac islàmic. Jo no m'ho podia creure perquè tenia davant meu un ministre del govern –del meu govern– que em prometia tota la veritat. I la veritat –deia– passava per ETA. Tanmateix les evidències foren clamoroses i l'engany no es va poder mantenir fins al final, quan, a cops de SMS, tot el país va anar prenent consciència que el govern del senyor Aznar manipulava el dolor en benefici d'una causa pròpia, i ho feia, a més, faltant a la veritat.

L'aparició del senyor Rajoy, candidat del PP, davant les cambres de la televisió pública la nit del dissabte per a denunciar el que, segons ell, era una infame maniobra del PSOE en contra seva, em va treure la bena dels ulls. Tanmateix, l'aparició unes hores després del senyor Pérez Rubalcaba davant les càmares de Canal + (en aquest país o ets dels uns o has de ser forçosament dels altres) també em va fer

veure que el PSOE, conscient de la inqualificable actuació del govern, volia aprofitar aquell error tan extraordinari en benefici propi. D'ací que, a la lletra de batalla que vaig publicar el 18.03.04, digués que anar a votar el diumenge matí havia estat per mi com beure aigua salada.

Les eleccions, però, van celebrar-se i produïren un resultat molt concret: La derrota del PP a mans del PSOE i dels altres partits que fins aleshores havien estat a l'oposició. Una derrota que desbaratà la idea que Aznar havia forjat d'ell mateix de passar a la història com l'únic president que, havent pogut guanyar un cop més, es retirava de manera voluntària. I allí començaren tots els mals que venim arrossegant des d'aleshores. Perquè allí es despertà aquest sentiment que tots els conservadors tenen d'haver perdut per causes que els són alienes i que fa que es manifestin contra tot i contra tots.

2. L'Estatut de Catalunya: un esglaó en l'estratègia de Rajoy

Contràriament al que havia previst, Mariano Rajoy va haver d'assumir el lideratge de l'oposició en lloc d'exercir la presidència del Consell de ministres, i si afegim això a una feble posició (la seva) que li impossibilitava de modificar l'equip (suposant que ell el volgués modificar, que vistes les coses ja no ho sé), Rajoy inicià una folla carrera que va anar assolint posicions i continguts arran del debat i de la consegüent aprovació del text de l'Estatut de Catalunya per tota l'Assemblea parlamentària catalana (tret del PP). En aquell gran acord que els marginava, Rajoy va veure la possibilitat de refer el capital polític que les eleccions li havien tret.

Diguem d'entrada que les vicissituds del text estatutari fins a l'aprovació en referèndum el passat 18 de juny (i les que probablement encara ha de viure un cop el Tribunal Constitucional el sotmeti a consideració), mereixerien una conferència apart, però no és aquesta la que avui pertoca, d'ací que contempli només l'Estatut de Catalunya com el fet que va permetre a Rajoy d'aprofundir en la seva idea d'Espanya, una idea, però, que el temps i les circumstàncies sembla que aconsellen transformar.

La intervenció de Mariano Rajoy en el Congrés dels diputats el dia que aquest debatia la presa en consideració de l'Estatut de Catalunya, concretament el 8.10.05, va ser com una sunami, com un tifó tropical que destrossava tot allò que feria, que engolia tot el que se li posava per davant. Rajoy va estar terriblement brillant, fins i tot quan defensava posicions jurídicament insostenibles, com la que afirmava que l'Estatut pretenia una reforma encoberta de la Constitució. I dic insostenibles perquè

ell sap tan bé com jo que, si l'Estatut s'aprovava amb articles inconstitucionals i el Tribunal Constitucional els detectava (que els detectarà a partir del recurs que el mateix Rajoy ha interposat), aleshores la modificada no serà la Constitució, sinó l'Estatut, els articles inconstitucionals del qual deixaran de tenir efecte.

Rajoy –sens dubte el més brillant orador dels qui van intervenir en el debat (diguem, però, que Pérez Rubalcaba, en el seu rol d'aprenent de Fouché, no va estar tampoc malament) Rajoy, dic, va optar per cremar les naus i trencar tots els ponts de diàleg que, no només els parlamentaris catalans li van oferir, sinó també el socialistes i tots els altres grups parlamentaris. I dirigint-se en tot moment a Rodríguez Zapatero (els comissionats catalans li importaven un borrall) va llençar els seus dards enverinats contra la línia de flotació del president del govern. Sentinella de l'Espanya una i eterna, Rajoy va construir un discurs liberal i jacobí que he de qualificar com ideològicament impecable, un discurs que va girar l'esquena a qualsevol mena d'acord respecte a aquest Estatut, que negà que els comissionats (tot i que representaven el 89 per cent dels parlamentaris catalans) poguessin parlar en nom del poble de Catalunya i que contribuïssin eficaçment a la plasmació de les dues Espanyes que, al llarg del segle XIX (amb els liberals i els carlistes) i de la primera meitat del segle XX (amb els monàrquics i els republicans) van ser incapaces de conviure pacíficament.

Rajoy va pujar a la tribuna amb la idea, no només de denigrar l'Estatut, sinó amb la inequívoca voluntat d'erosionar (potser “destruir” seria un mot més exacte) el president socialista i d'obtenir el que podria ser un sucós rèdit electoral. Val a dir, però, que –i ara entro en la rèplica- Rajoy va estar immensament superior a un Rodríguez Zapatero que, un cop el van treure del discurs estructurat i prèviament escrit, va mostrar una insuficiència dialèctica tan patètica com preocupant. El discurs de rèplica del president –el que va fer pels volts de les onze de la nit- va ser d'una inanitat i d'una vacuïtat increïbles. Incapaç d'entrar en el fons de la matèria discutida o de construir frases tan positives com aquella dita el matí (*"La regla primera del patriotismo, tal y como yo lo entiendo, es evitar la discordia entre españoles"*), va optar per la desqualificació d'un adversari que, tot i que estava sol, se sentia crescut i era molt superior a ell dialècticament i també intel·lectualment, fins al punt que, en la rèplica, Rajoy va despatxar Rodríguez Zapatero amb aquell terrible *"Si hasta ahora podíamos dudar de ello, su intervención acaba de dejarlo claro. El problema de España es usted"*.

Diguem, però, que deixant de banda la bondat o maldat del text que es discutia, una cosa va quedar clara en aquell debat. I a més, diàfanament: La decisió

del PP d'aixecar Espanya contra el catalanisme no tindria tornada enrere. “O caixa o faixa” –com encertadament apuntava Enric Juliana a *La Vanguardia*-. En aquell debat, el PP va prendre conscientment la decisió de restar sol per molt de temps, fet aquest que li va fer veure Artur Mas quan, en la rèplica li va dir: “*Hay momentos que no se olvidan: también de cara al futuro*”). Aquell dia, doncs, va consumir-se aquesta divisió tan nova i tan original de les dues Espanyes a què he fet referència. I dic això perquè, en un futur contemplat a mitjan termini, el PP estarà sol. Així doncs, o arrasa o perd.

Conscient d'això, a la meua lletra de batalla en què parlava d'aquest debat (10.11.05) escrivia:

A mi no m'estranyaria, estimat director, que, aprofitant l'arravatament emocional que copsem en gairebé tots els racons de la geografia espanyola (arravatament al qual també han contribuït –i no poc!- socialistes tan destacats com Vázquez, Guerra, Chávez, Bono o Rodríguez Ibarra) no m'estranyaria, dic, que Rajoy transformés aquest “esperit anticatalanista”, tan viu com ascendent, en una força real que li acabés donant la victòria a les properes legislatives. Si això succeeix, aleshores no sols haurà caigut Rodríguez Zapatero, sinó que també s'haurà esberlat, no sé si definitivament però sí a llarg termini, la possibilitat d'entesa o de pacte entre tots els espanyols.

3. La campanya mediàtica: els primers seguidors

A partir d'aquest dia, el PP va iniciar una campanya en la qual no s'hi planyia res i on tot era vàlid per a desgastar el govern de Rodríguez Zapatero. I la primera d'aquestes manifestacions fou la concentració que s'organitzà a Madrid el 29 de novembre de 2005. Hem de convenir que fer una manifestació sota el lema “Contra l'Estatut de Catalunya” no hauria estat políticament correcte, d'ací que el PP acudís a la metàfora, i el “contra Catalunya” es transformés en un “Defensem la Constitució”, com si la nostra llei fonamental estigués en perill, com si –de fet ens ho repetien cada dia- Espanya avancés directa al precipici i es trobés a punt d'esquarterar-se en disset o, potser hauríem de dir, en cinquanta-un bocins. I dic cinquanta-un perquè “*España una y no cincuenta y una*” ha esdevingut un dels eslògans preferits dels ultres, d'aquesta dreta franquista i residual que no s'estima la Constitució i que darrerament s'ha esllavissat amb discreció entre les files del PP.

¿Quin atac s'havia perpetrat contra la Constitució presentant un text (aprobat gairebé per unanimitat al Parlament de Catalunya) perquè les Corts espanyoles el discutissin i, després de fer-hi les modificacions pertinents, l'aproveessin? Quin atac

s'havia perpetrat contra la Constitució si finalment s'acceptava el veredict de les Corts espanyoles que aprovaren l'Estatut per majoria absoluta, i aquest era finalment refrendat mitjançant el referèndum de juny de 2006?

Però no ens avancem. Amb prou feines s'havia sotmès l'Estatut a la consideració de les Corts Generals espanyoles quan la dreta espanyola organitzà una campanya política i mediàtica que no s'aturava davant de res. Per aquells dies, en una cafeteria del centre de la capital, una filla meua va demanar una aigua amb gas. El cambrer que la servia, desconeixent la seva procedència, li va preguntar: “¿Quiere Vd. Vichy catalán u otra marca? Se lo digo por eso del boicot...” I també per aquells mateixos dies, la presidenta de Madrid, senyora Aguirre, animava els ciutadans de Getafe a cridar “¡A por ellos!” ja que l'equip madrileny jugava contra el Barça. Això sense oblidar les manifestacions que féu aquesta mateixa senyora quan Gas Natural anuncià l'OPA contra Endesa. En aquest cas, la senyora Aguirre va dir que era lamentable que una empresa multinacional tan important com Endesa deixés de tenir el seu domicili en el “*territorio nacional*”. És cert que, una mica més tard, va rectificar, però el subconscient nacionalista separador evidentment ja l'havia traïda.

Jo no sé si Rajoy ha estat mai conscient de l'incendi que alimentaven aquestes actuacions irresponsables del PP, entre les quals, la d'Acebes aprofitant el comunicat que féu ETA per aquells dies, fou potser la més lamentable.

Res no he de dir, certament, del mal que ETA ha causat a les persones de tot l'Estat (no només a les del País Basc) i també a la democràcia. Doncs bé, sabent això, ¿com hem de jutjar que, davant un comunicat d'ETA que demanava la mediació internacional per a resoldre el conflicte basc, el secretari general del PP, Ángel Acebes, considerés sens cap mena de rubor que el preu polític que posava l'organització terrorista per a declarar una treva era que Catalunya i el País Basc esdevinguin una nació? ¿Fins a quin punt d'irresponsabilitat era capaç d'arribar aquest home excitant dia rere dia l'odi d'una gran part d'Espanya contra els catalans? ¿Era fer pàtria això? ¿Era defensar la Constitució?

Fernández de la Vega li va dir aleshores que “*poner en valor comunicados de bandas terroristas lo único que hace es dar alas a los terroristas*”, i Duran Lleida afirmà també que mesclar Catalunya amb ETA, com ho feia el PP, era una falta greu de sentit democràtic. Però jo crec que podem dir encara molt més, perquè si ofenia la intel·ligència i la sensibilitat humanes que ETA pretengués erigir-se en defensora dels drets col·lectius de Catalunya, tant o més immoral em semblava que el secretari general del principal partit de l'oposició acusés els polítics catalans de connivència amb ETA (que és el que subtilment va fer Acebes), perquè el catalanisme estava i està

molt per damunt dels possibles errors de Carod Rovira, i sabia i sap que no hi poden haver drets col·lectius quan es vulneren i trepitgen els drets individuals, començant pel dret a la vida, que és el que, de manera sistemàtica, ETA ha violat des de la seva creació.

4. *Viatge al no-res*

El pas següent, en veure que el debat sobre l'estatut continuava pels camins ordinaris, va ser reclamar que tot el poble espanyol es pronunciés en referèndum per decidir si Catalunya era o no era una nació. Després parlaré mínimament d'aquest concepte, però deixeu-me dir abans una cosa sobre aquesta sol·licitud del PP que va tenir un paper rellevant en el viatge vers el no-res que inicià de manera desesperada quan Rodríguez Zapatero els va sorprendre amb un acord amb CiU que els agafà amb el pas canviat (com també va agafar amb el pas canviat a ERC, i d'aquí el canvi d'estratègia d'aquest partit que finalment, i per mi incomprensiblement, es va decidir pel "no").

En efecte, el sistema que la Constitució espanyola preveu per a la reforma dels estatuts d'autonomia de les comunitats autònomes que hi accediren a través de l'article 151 de la Constitució és format per un admirable joc d'equilibris: Preveu que la proposta de reforma la faci el Parlament de la Comunitat que vol reformar-lo; determina que sigui el Parlament espanyol –com a representant de la sobirania nacional- qui decideixi (constitucionalment, és clar!) quin ha de ser el text definitiu; i finalment, fa recaure el poder de decidir sí o no es vol aquest text aprovat pel Parlament espanyol en els ciutadans de la comunitat autònoma que es veurà afectada per la reforma, ciutadans que no podran modificar el text però que sí s'hauran de pronunciar, mitjançant un referèndum, sobre sí o no l'accepten. I per a tancar el cercle –i això com a garantia de constitucionalitat- el sistema reserva sempre al Tribunal Constitucional la facultat de decidir (en la resolució dels recursos que eventualment se li presentin sobre el text aprovat) la constitucionalitat o inconstitucionalitat de la norma. En el primer cas, la norma consolida la seva vigència; en el segon, els articles inconstitucionals deixen d'existir.

Això és l'*abc* de la filosofia constitucional espanyola sobre la reforma d'aquests estatuts, d'ací que no deixa de ser paradoxal que el primer representant d'un gran partit d'ordre com és el PP, d'aquest partit que, tot i que va criticar de valent el Títol VIII de la Constitució, s'omple darrerament la boca en defensa del text constitucional (com si els altres, pel sol fet de no dir-ho cada dia, el rebutgessin) és,

dic, paradoxal que aquest líder tan constitucional proposés aleshores un referèndum que era –i ell ho sabia- del tot contrari a la Constitució, la qual, en el seu article 87.3 diu que “no serà procedent aquesta iniciativa [es refereix a la “iniciativa popular”, és a dir al referèndum] en matèries pròpies de la llei orgànica, tributàries o de caràcter internacional, ni en allò que pertany a la prerrogativa de gràcia.” I com tots sabem, la reforma d’un estatut d’autonomia només pot fer-se per una llei orgànica (art. 81.1 de la Constitució).

Però jo us diré per què ho féu, això, Rajoy. El líder popular es llençà de cap en aquesta carrera vers el no-res perquè temia que, finalment i contra el que era previsible, Rodríguez Zapatero i els catalans acabessin acceptant un estatut plenament constitucional, i que això ho reconegués l’Alt Tribunal a qui la Constitució encomana la seva defensa. I si el Tribunal Constitucional acabava dient que l’Estatut s’adaptava a la Constitució en tot o en la seva major part, què podrà fer aleshores Rajoy? Quin camí li quedarà per córrer?

Víctima, doncs, de la seva pròpia estratègia, a Rajoy no li quedava altre camí que el de seguir propiciant l’enfrontament entre Catalunya i la resta d’Espanya, actitud amb la qual ens mostrava el seu costat més fosc i ens feia veure que no havia entès, poc ni gens, el que és l’estat autonòmic. Josep Ramoneda li ho va dir ben clar en un dels seus articles (*El País*, 26.01.06): “*El señor Rajoy –escribia Ramoneda- pretende que los ciudadanos del resto de España se carguen un Estatuto pactado entre el Gobierno y la mayoría de las fuerzas políticas catalanas sobre el que los ciudadanos de Cataluña se pronunciarán en referéndum. No creo que haya precedente en derecho comparado. Esto sí que es trabajar a favor de la balcanización y del secesionismo.*”

5. El concepte de “nació”

Aquest és un concepte que apareix fonamentalment durant la Revolució Francesa que contraposa el poder dels ciutadans (que conformen la “nació”) al poder del rei, que encarna l’Estat absolut. Per això, un dia, quan Lluís XVI passava una revista militar i el cap del seu exèrcit cridà “*Vive le Roi!*”, un soldat revolucionari pronuncià d’amagat “*Vive la Nation*”.

El concepte de nació es va consagrar dins el segle XIX amb la configuració dels estats moderns (Alemanya i Itàlia bàsicament) fins a un punt que, en molts moments de la història contemporània, s’han confús els termes “nació” i “estat”. Ara

bé, quan els moviments nacionalistes de territoris sense estat comencen a prendre força, també en pren el concepte de “nació” perquè l’empren com a senyera aquells que volen conceptuar així uns territoris determinats, aspirin o no aquests a ser finalment estats.

I és fins a cert punt lògic que els no nacionalistes (que solen ser nacionalistes del seu propi estat) s’oposin als nacionalistes de territoris integrats dins un estat més gran i s’hi oposin perquè els veuen com uns perill desintegrador.

Jo, que si bé sóc partidari d’establir un sistema descentralitzat per a administrar els territoris, mai no m’he declarat “nacionalista” *strictu sensu* ni he volgut tampoc sacralitzar el concepte de “nació” perquè penso, com Eugeni d’Ors, que “ni Paul Valery, ni el Papa, ni vostès ni jo sabem què és una nació”, sempre he intentat treure ferro a aquesta mena de conceptes que per a mi són poca cosa més que “*flatus vocis*”, però que un cop arrelaren en els sentiments més pregons de l’home, aixequen terribles polèmiques i poden fins provocar (i de fet han provocat) guerres cruentes.

A l’Espanya d’avui, que ha arrossegat una estructura unitària des del Borbó (1714) fins a la Constitució de 1978, el concepte “nació” es troba consagrat a l’article 2 del text constitucional, que diu això:

“La Constitució es fonamenta en la indissoluble unitat de la nació espanyola, pàtria comuna i indivisible de tots els espanyols, i reconeix i garanteix el dret a l’autonomia de les nacionalitats i de les regions que la integren i la solidaritat entre totes elles”.

La redacció d’aquest article sembla, doncs, dificultar l’ús del mateix terme que defineix un tot -“la nació espanyola”- per a definir-ne una part -Catalunya, per exemple-, d’ací que Rajoy, conscient que entre els socialistes espanyols hi havia molta gent que també es decantava en favor d’una interpretació estricta del terme “nació”, va utilitzar aquest debat com a punta de llança contra els redactors de l’Estatut de Catalunya que definien aquella comunitat autònoma com a “nació”.

Curiosament, però, i davant la polèmica que aquesta qüestió provocava, CiU, PSC i IC-Verds acceptaren treure el polèmic terme “nació” de l’articulat, tot inserint-lo en el preàmbul, que, com sabem, no té valor normatiu. Però això no fou suficient per a Rajoy, que havia ja recollit més de 3.000.000 de signatures en una campanya

anticatalana que passejà per tot el país, important-li un borrall les conseqüències que una acció tan irresponsable implicava.

Si la Constitució diu que la Nació espanyola és la pàtria comuna i indivisible de tots els espanyols (que ho diu), això no s'oposa necessàriament –si més no des del meu punt de vista- al fet que els ciutadans puguin també trobar-se adscrits a d'altres pàtries individuals més petites –les no comunes, diguem-ho així per entendre'ns-, les quals no per força han de suposar l'anihilació d'aquesta pàtria més gran, comuna de tots. I això ho reconeixia fins i tot Carod Rovira el dia de la presentació del text en el Congrés dels Diputats, el qual, després del discurs de Manuela de Madre i d'Artur Mas, va dir les següents paraules textuais: *“Somos una nación que ya tiene un estado, el español, el nuestro (...) Estamos aquí con una propuesta democrática para la convivencia y no para otra cosa. Pero sean conscientes de que, si ahora nos cierran esta puerta ¿qué otra puerta nos dejan abierta?”*

Doncs bé, entès així el concepte de “nació”, per què hi ha d'haver discrepància entre una nació propera i més immediata, i una altra de més ampla que abrasi els diferents pobles i col·lectius que s'integren en un mateix estat? De fet, això és el que la Constitució va voler expressar amb el substantiu “nacionalitat”, un mot que, tant en la llengua espanyola com la catalana, tenia un significat molt diferent al que se li va donar en l'articulat constitucional i al qual s'acudí per exigències de Fraga Iribarne que es negà radicalment a acceptar el terme “nació” per a definir algunes comunitats autònomes. I no només Fraga Iribarne. El mot s'evità sobretot per la por d'una reacció dels militars de l'època, perquè com tots sabeu molt bé, la realitat de 1978 no era evidentment la d'avui en dia. Així doncs, aquest mot –nacionalitat- que fins aleshores s'aplicava només a la *“situació de la persona determinada per la seva subjecció o pertinença a un estat i a la seva jurisdicció, amb el conjunt de deures i drets que això comporta”*, va ser el nou concepte amb el qual es van definir alguns territoris històrics (els que ja havien tingut estatut durant la Segona República), territoris, per cert, on la major part dels seus habitants (ens agradi o no, i ho entenguem o no) se senten membres d'una “nació” –en aquest cas la més pròxima a ells- i també posseïdors d'una “identitat nacional” pròpia, identitat que no necessàriament ha d'oposar-se al concepte de Nació ampla, que és aquella que abraça tots els ciutadans de l'Estat d'acord amb l'article 2 de la Constitució.

El mot “nacionalitat” va ser, doncs i en definitiva, la fórmula consensuada i políticament correcta de dir (o més aviat d'evitar de dir) “comunitat nacional” o, simplement, “nació”.

Avui, però, quan el pas del temps semblava que ja ens havia de facilitar un avenç en la semàntica i ens havia de permetre dir les coses pel seu nom (encara que dir les coses pel seu nom impliqués algun tipus de retoc en el text de la Constitució), veiem molt altrament que aquesta matèria continua aixecant una gran polseguera i que els garants de la “veritat” i dels conceptes unívocs (aquests que no admeten altra interpretació que la genuïna –és a dir la seva-) s’han posat novament en peu de guerra i no estan disposats a cedir un àpex en la manera d’entendre les coses, encara que algunes d’aquestes coses puguin afectar clarament a la convivència entre persones (espanyoles totes, això no he de negar-ho), però que responen a cultures diverses i a sensibilitats diferents.

D’altra banda no deixa de ser curiós que el concepte “nació” aplicat a una comunitat autònoma provoqui tants aldarulls entre els partidaris de l’Espanya una i indivisible (aquells que segurament la voldrien també unilingüe, intocable i sense diversitat de cultures ni de sensibilitats), i en canvi acceptin plenament que l’article 1.2 de l’Estatut d’Astúries defineixi aquella comunitat com a “*Principado*”, o bé que el preàmbul de l’Estatut de la Comunitat Valenciana parli del “*Regne de València*”, i ho acceptin sens cap mena de reserva ni d’animadversió.

De vegades ho penso, això, i no me’n sé avenir. De veritat que no puc entendre per què ha de ser tan terrible que Espanya pugui encabir algunes comunitats o identitats nacionals, tot reconeixent-se com una veritable “Nació de nacions”, i en canvi pugui incloure un territori (València) al qual el preàmbul del seu estatut qualifica de “regne” i que, si no hagués estat per l’esquerra (que s’hi va oposar), la comunitat autònoma s’hauria denominat, sens cap mena de dubte, Regne de València. Com tampoc no puc entendre per què aquesta Espanya que és tan primmirada a l’hora d’aplicar el concepte de “nació” o el d’ “identitat nacional” a alguna de les seves comunitats autònomes, es declari en canvi absolutament conforme amb l’existència en el seu interior d’un principat.

6. Jaume Matas i l’Estatut de les Illes Balears: un símptoma de no tornada enrere

Fa gairebé 25 anys, quan s’havia de discutir el primer estatut d’autonomia de les Illes Balears –el que encara és vigent- es va constituir la dita “Comissió dels Onze”, que treballà molts mesos en la confecció d’un text estatutari. ¿Va servir d’alguna cosa? Doncs no de molt perquè, al cap i a la fi, el més fonamental del nostre estatut es va decidir a Madrid, primer amb els pactes globals que, respecte a les

autonomies de segona divisió, van signar PSOE i UCD (que eren els dos partits majoritaris d'aleshores), i en segon terme, en una reunió dels dos líders balears d'aquests mateixos partits, els quals definiren de comú acord els eixos bàsics de l'estatut.

Recordo molt bé l'informe que el notari Rafael Gil Mendoza va fer, per encàrrec de la UCD de les Illes Balears, defensant l'accés a l'autonomia de la nostra comunitat per l'article 151 de la Constitució. El tinc encara guardat com a testimoni d'un temps, d'una gent i d'una època, però després que Martín Villa (UCD) i Guerra (PSOE) pactessin a Madrid que totes les comunitats no "històriques" havien d'accedir a l'autonomia per la via prevista a l'article 143 de la Constitució, els dirigents socialistes i centristes balears van haver d'arxivar el dictamen de Gil Mendoza i acceptar (quin remei!) els paràmetres que els venien imposats de Madrid.

Ara, però, s'ha actuat de manera diferent, encara que també es constituí una comissió, la dita "Comissió de savis" que treballà sota la presidència de la senyora Estaràs. Tot respectant la saviesa i l'esforç dels comissionats, penso que la seva feina tampoc no ha servit de gaire perquè, com sempre succeeix en aquests casos, són els líders dels grups polítics grans els qui finalment tallen el bacallà, i ho fan en una reunió a darrera hora. I així ha estat.

Diguem, però, que Matas és un polític jove i ambiciós, un home que té una consolidada experiència política que forjà sobretot durant els seus quatre anys de ministre d'Aznar a Madrid i que se sap (i possiblement ho és) superior als seus companys de parlament, d'ací que hagi actuat en aquest punt d'una manera ben peculiar.

Recordareu que, quan la "Comissió de savis" donava ja per acabada la tasca, Matas, en veure que la proposta de l'Estatut de Catalunya sortia fortament cohesionada i era admesa a tràmit en el Parlament espanyol, va decidir demanar una moratòria per a tots els estatuts mentre no sabés què passaria amb el de Catalunya.

De fet, amb aquesta proposta espectacular, Matas es convertí en el president de Comunitat autònoma que sostenia la posició més dura front a Catalunya, en demanar que quedés en *stand by* tot el procés estatutari.

Aquesta posició tan original la va mantenir arran de l'enquesta que, el diumenge 6 de novembre de 2005, publicava *El País* sobre la possible futura reforma del Senat. El conegut diari madrileny feia a tots els presidents de Comunitats Autònomes sis preguntes: 1) És necessària una reforma del Senat? 2) Canviaria la

composició del Senat? 3) Canviaria les competències del Senat per a fer-ne una cambra de primera lectura en algunes lleis? 4) Què modificaria de l'actual Llei de Finançament de les Comunitats autònomes? 5) En quines matèries de competència autonòmica creu vostè que el Govern central no ha de legislar? I 6) Quin és el problema que més acuita a la seva comunitat autònoma?

Tots els presidents van respondre aquestes qüestions i digueren el que pensaven, tret de Jaume Matas que, no sols no les va respondre, sinó que afirmà de manera contundent, que abans d'entrar en l'anàlisi d'una possible reforma del Senat, era precís que es resolgués l'interrogant de si s'haurien romput o no les regles de joc vigents fins aleshores. “La pregunta que hem de formular-nos –digué Matas a *El País*– és aquesta: ¿Mantindrà el govern d'Espanya un debat bilateral només amb Catalunya? ¿Rebrà Catalunya privilegis per damunt de les altres comunitats autònomes?”

Semblava com si, emmirallat amb la proposta catalana, Matas hagués perdut tota possibilitat de raciocini autònom i fos incapaç de dir allò que pensava, i també de reclamar allò que realment volia per a la nostra comunitat autònoma. Però això no ha estat realment així.

Mentre mostrava aquesta posició a nivell estatal, Matas negociava amb Antich i la resta de forces polítiques balears la modificació de l'estatut d'autonomia, que finalment aconseguí de fer pivotar damunt els següents principis, que resumia molt encertadament *Última Hora* (14.06.06):

1. *Nacionalitat històrica i insular*. L'article 1 del nou Estatut defineix a Balears com a nacionalitat històrica, denominació que no existia fins a ara. En l'article 2 s'empara la insularitat i es reclamen mesures per a evitar desequilibris econòmics.

2. *Ports i aeroports, gestió compartida*. Balears podrà establir mecanismes de gestió compartida amb l'Estat en la gestió d'aquells ports i aeroports d'interès general en els quals el Govern no es reservi la seva gestió.

3. *Policia autonòmica*. El Govern podrà crear un cos propi de policia gràcies al nou Estatut. Es considera una competència exclusiva de Balears i les seves funcions es definiran en una futura llei.

4. *Competència sobre costes*. L'Estatut inclou les competències en la gestió del domini públic marítim terrestre. És a dir, les concessions, l'execució de les obres i el control de la legalitat del que ja està construït.

5. *Polítiques d'immigració.* Balears tindrà la competència executiva en la gestió dels permisos de treball per a les persones immigrants. En qualsevol cas, aquesta gestió haurà de sotmetre's al que estableixi la Constitució.

6. *Dissolució anticipada del Parlament.* Les eleccions autonòmiques se celebren en aquests moments per llei l'últim diumenge de maig. El president del Govern s'equipararà ara als de comunitats històriques i podrà dissoldre el Parlament i convocar noves eleccions.

7. *Nou Consell Insular par a l'illa de Formentera.* L'aprovació del nou Estatut per part de les Corts permetrà la creació d'un nou Consell per a la Illa de Formentera que rebrà les mateixes competències que les altres institucions insulars. El Consell es formarà després de les pròximes eleccions si l'Estatut s'aprova abans en el Congrés.

8. *Canvis en el Consell d'Eivissa: un conseller més.* El conseller de Formentera deixarà de pertànyer al Consell d'Eivissa, amb la qual cosa Eivissa seguirà triant un total de dotze diputats al Parlament. A canvi, els ciutadans d'Eivissa triaran tretze consellers en lloc de dotze. Amb això es manté la proporció actual amb el Consell de Menorca i no canvia la composició del Parlament.

9. *Dues paperetes diferents al Parlament i al Consell.* Si l'Estatut s'aprova abans de maig de 2007, els ciutadans es trobaran amb una novetat en les pròximes eleccions. Triaran amb una papereta els membres del Parlament i amb una altra, els de cadascun dels consells. És a dir, que hi haurà una urna més, ja que fins a ara els membres del Consell es corresponien amb els del Parlament (amb les excepcions que es van introduir a la darrera reforma).

10. *La llei de Consells i la majoria qualificada.* Davant el temor que el Tribunal Constitucional anul·li la vigent Llei de Consells, aquesta queda blindada a l'Estatut, on es recullen les seves principals disposicions (les contingudes a la Llei 2/2000, de Consells Insular). Aquesta llei, considerada l' "Estatut" dels consells, només podrà modificar-se si hi ha majoria qualificada en el Parlament.

11. *Competències per als ajuntaments.* Els ajuntaments podran rebre competències dels consells insulars si estan d'acord ambdues institucions. Una llei decidirà quines competències poden ser transferides. Per a Palma s'estableix una legislació especial, a través de la llei de capitalitat, que d'aquesta forma queda 'blindada' a l'Estatut.

12. *Creació del Consell de Justícia de Balears.* Es crea aquest òrgan judicial els membres del qual triarà el Parlament balear per una majoria de dos terços dels seus membres.

13. *Relació més directa amb la UE.* Es reconeix el dret que Balears participi en les negociacions de l'Estat amb la Unió Europea quan els assumptes debatuts afectin de forma exclusiva a la Comunitat.

14. *Convenis amb altres autonomies.* L'Estatut permet la signatura de convenis amb altres autonomies en matèria de prestació de serveis. També es podran signar acords de cooperació amb l'autorització prèvia de les Corts. En matèria cultural, es podran subscriure protocols, especialment amb les comunitats amb les quals es comparteix llengua i cultura.

15. *L'Estat invertirà 3.000 milions d'euros.* L'Estat haurà d'invertir 3.000 milions d'euros en les Illes en concepte de dèficit per insularitat. Aquesta proposta es modificarà en el Congrés: en lloc de 3.000 milions, serà el 2'5 per cent del PIB (que és com s'ha establert a l'Estatut de Catalunya).

16. *Agència Tributària consorciada.* Una llei del Parlament desenvoluparà la creació d'una Agència Tributària pròpia para Balears que actuarà de manera consensuada amb l'Agència estatal.

17. *Els mateixos avantatges que Canàries.* Totes les mesures que adopti l'Estat per a compensar la insularitat a Canàries seran extensives de forma directa a les Balears, llevat d'aquelles que estiguin relacionades amb el seu caràcter ultraperifèric.

18. *Drets i deures dels ciutadans.* El document incorpora un nou apartat destinat de forma específica a consignar drets dels ciutadans, com la no discriminació per sexe i el dret a un habitatge digne.

Cal dir, per últim, que no hi ha hagut cap modificació substancial en matèria de llengua. Es reconeix la cooficialitat de la llengua catalana i la castellana. Es diu que ningú no podrà ser discriminat per qüestions d'idioma i, seguint les pautes de la Constitució, s'estableix que tothom té dret a conèixer la llengua catalana, mentre que, a més del dret, té també el deure de conèixer la castellana, la qual cosa configura un bilingüisme asimètric en favor del castellà.

Si analitzem una mica a fons aquests canvis, i per molt que puguin no satisfer als sectors més catalanistes, insularistes o nacionalistes de la nostra Comunitat

autònoma, el que jo voldria destacar per damunt de tot és l'habilitat del president Jaume Matas per a navegar entre dues aigües, perquè, per poc que analitzem el text, veurem que (tot i les seves mancances) conté elements que estan plenament amb desacord amb el discurs que Rajoy, Acebes i Zaplana (en definitiva el PP) han mantingut els darrers temps.

D'ací que res no vengui més a tomb per a definir aquesta actitud de Matas que aquella definició que feia Gramsci del concepte "crisi": es produeix una crisi –deia el pensador marxista– quan allò que és vell no acaba de morir i quan allò que és nou encara no ha acabat de néixer.

D'acord amb aquesta definició, i tot comentant la realitat política espanyola d'avui, Fernando Ónega assegurava en un article publicat a *La Vanguardia* que "*A Mariano Rajoy le tocó el papel de defender lo condenado a muerte. A Rodríguez Zapatero, el de oficiar el bautismo de lo nuevo. En tal reparto histórico de papeles, uno de los dos tendrá que sucumbir. Y con él, su modelo.*" Val a dir, però, que si fa uns mesos, jo dubtava de quin model sucumbiria (el que defensava el PP o el que, amb més o menys encert i convicció, semblen empènyer tots els altres partits del nostre arc parlamentari), després de la conferència que el president Jaume Matas va pronunciar el dia 28 de maig de 2006 en el Cercle Artístic de Ciutadella, uns dies abans d'arribar a un acord definitiu amb el PSOE sobre l'Estatut, tinc la impressió que el nostre president ha apostat de manera subtil, però decidida, per allò que és nou i fuig del que és vell i està destinat a desaparèixer.

Matas, he dit, sap nedar entre dues aigües més que cap altre polític, d'ací que en aquella conferència seguís la tesi del PP en allò que fa referència al concepte de "nació", aquest concepte que tanta polseguera ha aixecat. Matas va reiterar, doncs, a la conferència que calia respectar el marc constitucional (aquest que Rajoy assegura que Rodríguez Zapatero ha trencat), d'ací que digués per activa i per passiva que les seves propostes eren constitucionals i solidàries. Això li féu assegurar pomposament que la "nacionalitat històrica" que som s'havia d'entendre clarament dins la nació espanyola –l'única existent, emfatitzà–, alhora que assegurava que el sistema de finançament que ell postulava no trencava el principi de solidaritat. I això perquè, a diferència del que s'establia a l'Estatut de Catalunya, la seva proposta no exclouïa les Illes Balears dels Fons de Compensació interterritorial.

Abans, però, d'exposar quina era la seva proposta "per a reparar un dèficit i una injustícia històrics" (i amb aquestes paraules, Matas començava a abandonar el llenguatge del PP per a entrar ja en aquest llenguatge reivindicador, o si voleu

victimista, tan utilitzat pels catalans i tan criticat per Rajoy), el nostre president es va referir com de passada a la proposta catalana i va dir que els catalans (la cita no és textual però us asseguro que és fidel) han defensat els seus interessos a fons “i no passa res”.

Fou en sentir aquest assenyat “i no passa res” que jo vaig saber –i amb això torno a la citació de Gramsci- que Matas abandonava la defensa d’ “allò que és vell i no acaba de morir” i es passava al bàndol dels qui han apostat per “allò nou que encara no ha acabat de néixer”. En efecte, amb aquest “i no passa res” (referit a la proposta catalana), Matas es desmarcava absolutament de les tesis dels Rajoy, Acebes i Zaplana, per als quals sí que passava alguna cosa –i molt greu!- amb l’aprovació d’aquell estatut, que, segons ells han afirmat sempre, “*es un disparate, rompe el consenso constitucional y pone en grave peligro la unidad de España*”, paraules que en cap moment no va repetir ni recolzar el nostre president.

D’altra banda és lògic que Matas digués –referint-se a l’Estatut de Catalunya- que “no passa res”, perquè les dues propostes de finançament que ell va fer en aquella conferència, podien alinear-se perfectament amb les que fa l’Estatut de Catalunya. I encara us diré alguna cosa més: una d’aquestes propostes –la que exigeix a l’Estat d’invertir 3.000 milions d’euros dins els propers 10 anys- és força similar a la que trobem a aquest Estatut, i l’altra –l’aprovació del Règim Especial per a Balears (REB), que finalment es va treure de l’Estatut per exigències del PSOE- el sobrepassava de molt.

Matas assegurà que les Balears arrossegaven un dèficit degut a la insularitat, i considerà que això només es podia resoldre mitjançant un règim especial que compensés aquest dèficit. D’ací que, unilateralment i per sorpresa (mai no n’havia parlat al si de la ponència parlamentària que va debatre el projecte d’Estatut) proposés la incorporació al nou text estatutari d’una obligació i un compromís que afectaven exclusivament al govern de l’Estat: aquest –si la proposició del president s’hagués introduït a l’Estatut- hauria de promoure i aprovar una llei de Règim Especial per a les Balears que “garantis mesures econòmiques i fiscals” favorables a la nostra Comunitat autònoma. D’altra banda, Matas va justificar aquesta petició i –com han fet sempre els catalans (es diguin aquests Maragall, Mas, Carod o Saura) va assegurar que això no s’havia d’entendre com un privilegi, sinó com una manera de reparar un deute històric envers els ciutadans de les Illes Balears.

És, doncs, a causa de tot aquest conjunt de coses que penso que la transformació del nostre Estat és un fet que serà ben segur lent i complex, però també

irreversible si no es produeix un daltabaix (entengui's un cop d'estat), que ara per ara considero impensable. La dinàmica autonòmica que s'ha creat té com a efecte primer la transformació de les estructures de poder i, de manera lenta però inevitable, les comunitats autònomes aniran agafant força cada cop més, a l'empara de la Constitució de 1978.

Hi haurà moviments en contra, però aquests no seran suficients per aturar aquesta dinàmica que va incorporant cada dia nous personatges –per exemple Jaume Matas, encara que ell no ho sàpiga, o faci com qui no ho sap.

7. Els Consells Insulars

Si he intitulat aquesta reflexió “Menorca davant la crisi d'una determinada manera d'entendre Espanya”, és obvi que no puc acabar sense referir-me a l'autogovern de la nostra illa –si és que podem utilitzar aquest concepte per a referir-nos a l'òrgan polític-administratiu a qui l'Estatut encomana el govern de la nostra illa.

Sigui com vulgui, quan parlem d'autogovern ens referim a la possibilitat de prendre decisions polítiques per un mateix, mitjançant les corresponents institucions democràticorepresentatives. Però és evident que el mot autogovern mai –o difícilment- es pot entendre en termes absoluts, perquè, si més no avui dia, en allò que fa referència al govern de territoris –fins i tot quan aquests han assolit la categoria d'estat- trobem una sèrie de connexions internacionals que, d'una manera o altra, limiten les facultats d'autogovern i, en definitiva, del que entenem per sobirania.

Així doncs, ni tan sols el govern de l'Estat –que és el primer beneficiari de la sobirania nacional que, com diu l'article 1.2 CE, resideix en el poble espanyol, del qual emanen tots els poders- gaudeix de la possibilitat d'autogovernar-se absolutament, atès que, pels acords internacionals que ha adoptat el parlament, ha cedit aspectes d'aquesta possibilitat d'autogovernar-se, i els ha cedit: o bé cap amunt –a les institucions internacionals- o bé cap avall –a les institucions territorials intermèdies i, especialment, a les comunitats autònomes.

Però és evident que, quan parlem d'autogovern ens referim a la possibilitat que determinades institucions de l'Estat tenen de governar-se per elles mateixes, i més concretament, a la possibilitat d'autoregular la convivència ciutadana mitjançant

l'acció legislativa, que, en un sistema constitucional d'estat de dret, és el màxim exponent de l'autogovern. Doncs bé, si considerem la possibilitat de fer lleis com el màxim exponent de l'autogovern, haurem de concloure d'entrada que en el nostre país només gaudeixen d'autogovern l'estat i les comunitats autònomes. Així doncs, tot i que és evident que els consells no gaudeixen d'aquesta potestat legislativa, veurem que en el marc que fixen la Constitució, l'Estatut i les altres lleis estatals i autonòmiques dictades d'acord amb el sistema constitucional de distribució de competències, aquests també podran dur a terme una acció de govern: aquella que, d'acord amb l'encara vigent article 18.2 de l'Estatut, els permet governar i administrar “les illes de Mallorca, Menorca i Eivissa i Formentera i el de les illes adjacents a aquestes.” Si he de parlar, doncs, de l'autogovern de Menorca, tot i les puntualitzacions que acabo de fer, m'he de referir al Consell insular.

Curiosament, els consells insulars, que són avui els destinataris del poder autonòmic a cadascuna de les illes, no van néixer de l'Estatut, ni tampoc de la Constitució del 1978, encara que aquesta estava ja en l'horitzó immediat del legislador democràtic quan es crearen i fou, finalment, la que va donar-los consistència i aixopluc.

De fet, amb la promulgació de la Constitució espanyola, l'organització territorial de l'Estat prenia un camí desconegut fins aleshores. I això perquè, enllà del que afirmava l'article 137, d'acord amb el qual l'Estat s'organitzava territorialment en municipis, en províncies i en les comunitats autònomes que poguessin constituir-se, la Constitució, per primera vegada a la història d'Espanya, consagrava l'illa com a ens de l'Administració local. “En els arxipèlags —deia l'article 141.4—, les illes tindran, a més, administració pròpia en forma de cabildos o consells,”

Aquests consells, doncs, a la vista del que s'estava regulant a la Constitució, foren creats per la Llei d'eleccions locals de 17 de juliol del 1978, la qual, en el seu article 39, establia el següent: “*El régimen local del archipiélago balear se organizará de conformidad con las siguientes reglas: Primera: Existirán tres Consejos insulares, uno en Mallorca, otro en Menorca y otro en Ibiza-Formentera. El consejo insular de Mallorca estará integrado por veinticuatro consejeros; el de Menorca, por doce, y el de Ibiza-Formentera, por doce. Los consejeros se elegirán en una urna distinta de la destinada a la votación para concejales (...). Segunda: Los tres Consejos insulares se agruparán en un Consejo General Interinsular, compuesto por doce consejeros elegidos por el Consejo insular de Mallorca y seis por cada uno*

de los de Menorca e Ibiza-Formentera. De entre sus miembros, y de conformidad con la regla de mayoría establecida para la elección de presidentes de diputación, el Consejo General Interinsular elegirá a su presidente”.

I a tot això, l'art. 40 afegia que *“las competencias que actualmente corresponden a la Diputación Provincial de Baleares se entenderán atribuidas a los Consejos insulares, salvo las de aquellos servicios que en atención a su eficacia o por consideraciones de tipo social o económico deban atribuirse al Consejo General Interinsular, que asimismo asumirá la representación de todas las islas a efectos de la distribución de cargas, subvenciones o ayudas que el Estado pueda establecer en relación con las Diputaciones Provinciales (...)”*

Fou, doncs, emparant-se en aquesta normativa que els consells insulars es constituïren immediatament després de les eleccions municipals del 1979.

Els consells insulars naixien, per tant, com a entitats locals, vessant aquest que també els reconeixia l'Estatut de 1983 (així l'art. 39 quan ens diu que “els consells insulars, a més de les competències que els corresponguin com a Corporacions Locals, tindran...” i que regulava específicament la Llei 7/1985, de 2 d'abril, Reguladora de les Bases de Règim Local, la qual, en el seu article 1.2 proclamava: *“La Provincia y, en su caso, la isla gozan de idéntica autonomía para la gestión de los intereses respectivos.”* I afegia l'article 3.1: *“Son entidades territoriales: (...) c) La Isla en los archipiélagos balear y canario.”* Per últim, el caràcter d'administració local també es despenia de l'art. 1.1 del Reglament d'organització, funcionament i règim jurídic de les entitats locals segons el qual: *“De acuerdo con lo establecido en el artículo 3º de la Ley 7/1985, de 2 de abril, la Administración Local Española está constituida por: 1. Las entidades locales territoriales: a) El Municipio, b) La Provincia, c) La Isla en los archipiélagos balear y canario.”*

Doncs bé, aquest era el marc legislatiu a l'empara del qual es va constituir el Consell de Menorca el 19 d'abril del 1979.

Vam haver, per tant, d'esperar l'aprovació de l'Estatut d'autonomia per alterar o completar aquest vessant dels consells com a administracions locals. Tanmateix, l'Estatut, fruit de pactes diversos, d'acords i de desacords entre els diferents col·lectius que configuraven l'espectre polític a les Illes Balears i, sobretot, degut al pacte entre les qui eren aleshores les dues grans forces polítiques estatals (UCD i

PSOE) va regular els consells d'una manera confusa, la qual cosa va donar lloc a dues grans interpretacions: La que destacava el seu aspecte bàsic d'ens locals i la d'aquells que crèiem que eren alguna cosa més dins l'entramat constitucional de la nostra Comunitat Autònoma.

Per mi era clar —i ho era de tota evidència— que en el cas de ser exclusivament Administracions Locals, l'Estatut d'autonomia no hauria parlat específicament dels consells insulars, i menys encara els hauria dedicat un capítol concret (el capítol IV del títol III), la qual cosa demostrava d'entrada que el legislador estatutari, amb major o menor intensitat, avaluava l'important paper que als consells corresponia en l'exercici de la política autonòmica. D'altra manera el legislador hauria pogut prescindir d'una referència tan explícita i extensa a aquestes institucions, com no la feia, per exemple, als ajuntaments.

Els consells es configuraven, doncs, a l'Estatut com a institucions de la Comunitat autònoma a les quals corresponia el govern, l'administració i la representació de les illes de Mallorca, Menorca i Eivissa i Formentera; institucions que, com puntualitzava l'article 37, gaudien d'autonomia en la gestió dels interessos propis, d'acord amb la Constitució, amb l'Estatut i amb el que finalment establissin les lleis del Parlament.

El caràcter institucional dels consells derivava de l'article 18 EAIB, introductori del Títol III, que regulava les Institucions de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, el qual, després de deixar clar que integraven l'organització institucional autonòmica el Parlament, el Govern i el President de la Comunitat Autònoma, establia en el paràgraf segon que corresponia als respectius consells insulars el govern i l'administració de les Illes de Mallorca, Menorca i Eivissa-Formentera i el de les illes que els són adjacents.

Ara bé, aquest text no ens resolía la qüestió bàsica a la qual ens enfrontàvem, perquè... ¿eren els consells institucions d'autogovern o bé era una altra la seva naturalesa? I, en aquest cas, ¿quina era la naturalesa específica dels consells com a institucions de la Comunitat?

La resposta a la pregunta que acaba de formular-se esdevenia clau per a resoldre la qüestió que ens ocupa ja que de la seva resposta derivava la solució que calia arbitrar per a la transferència i delegació de competències de la Comunitat

autònoma als consells en aplicació de l'article 39 de l'Estatut, tenint en compte que la Comunitat Autònoma tenia competència exclusiva sobre l'“organització, règim i funcionament de les seves institucions d'autogovern en el marc de l'Estatut present” (art. 10.1 EAIB). ¿Podia, doncs, abastar aquesta competència exclusiva una regulació que afectés substancialment els mecanismes de funcionament dels consells insulars pel que fa a l'exercici de les competències transferides o delegades? És a dir, ¿podia el Parlament Balear, fonamentant-se en aquesta competència, modificar el règim jurídic dels consells insulars o introduir nous òrgans en la seva estructura per quan aquests actuessin, no com a administracions locals, sinó com a institucions autonòmiques? Aquesta era la qüestió.

I per a respondre-la, van sorgir dues posicions enfrontades: la dels qui, basant-se en l'article 149.1.18 CE, que reserva a l'estat les bases de l'organització de les administracions públiques, i també emparant-se en algunes sentències del TC, concloïen que als consells insulars se'ls havia d'aplicar exclusivament les normes que regulaven l'organització i el funcionament de les diputacions, amb independència de les competències, locals o autonòmiques, que rebessin i actuessin; i la dels qui crèiem que, si aquesta tesi acabava fructificant, els consells mai no respondrien a les expectatives que la seva constitució va crear entre els partidaris d'una descentralització administrativa dins la Comunitat autònoma, perquè era impensable que pogués ésser operatiu el traspàs de competències executives que radicaven en la seu del govern de les Illes Balears —un òrgan, com tots els executius, de caràcter burocràtic que no reproduïx l'estructura representativa del Parlament sinó de la majoria que governa— als esquemes de l'Administració Local, en definitiva, als esquemes d'un ajuntament.

Per contradir aquella afirmació que ens conduïa a un camí sense sortida, els partidaris de la tesi descentralitzadora —i jo especialment- vam fer grans esforços doctrinals, basant-nos sobretot en la porta que havia obert la Llei 5/89, de 13 d'abril, de consells insulars —primera passa, encara que del tot insuficient, per a garantir l'autonomia dels consells— i també en aquelles famoses sentències del Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears que, amb motiu de la composició monocolor de la Comissió insular d'Urbanisme de Mallorca i Eivissa-Formentera (composició contrària a les normes que regulen l'Administració local) van dir que la configuració d'aquelles Comissions no era inconstitucional perquè no formaven part del Ple del Consell *“de manera que, por no serlo no viene obligada —ni, por supuesto,*

impedida— a adoptar una composición proporcional reproductora de la estructura política del Pleno.”

He de confessar, però, que, tot i aquests arguments contraris a la tesi d'òrgans exclusivament i inevitablement locals que sustentaven els nostres adversaris doctrinals, sempre vaig saber que aquest era el punt més dèbil de l'estructura legislativa en la qual s'emparaven els consells, atès que, ens agradés o no, la *vis atractiva* de les normes locals i la indubtable extracció local d'aquestes institucions, podia acabar malmetent tota la nostra filosofia.

De fet, hem estat més de vint anys passejant el nostre dubte i suportant el temor de no poder sobreposar-nos mai a una legislació que encotillava els consells i els impossibilitava desenvolupar-se, temor que va esvair-se finalment quan, fent de la necessitat virtut —i aquell dia em vaig convèncer que era cert allò que diuen de Déu, “que escriu dret en rengles torts”—, el govern de les Illes Balears va elevar al Parlament un projecte de llei que finalment va traduir-se en la Llei 8/2000, de 27 d'octubre, de consells insulars, la qual provocava un salt qualitatiu —i jo crec que definitiu— pel que fa a la configuració políticoadministrativa dels consells, en adjudicar-los de forma expressa el govern, l'administració i la representació de l'illa corresponent, i en integrar-los com a elements bàsics de l'esquema institucional de la comunitat autònoma.

D'ençà aquesta llei, ultra el vessant d'administració local que mai no perdran en tot allò que fa referència a les competències que han assumit com hereus de l'antiga diputació Provincial, els consells de Mallorca, de Menorca i d'Eivissa i Formentera poden exercir plenament les competències de la Comunitat que li han estat atribuïdes, col·laboren en el desenvolupament dels acords del Govern de les Illes Balears i n'assumeixen la representació institucional ordinària a cadascuna de les seves illes respectives, a més de gaudir d'iniciativa legislativa davant el Parlament.

La llei 8/2000, de consells insulars ha implicat, doncs, una clara i profunda transformació dels consells que podem sintetitzar en els següents punts:

1. Parteix de la idea que la nostra comunitat autònoma es constitueix com a expressió d'una realitat plural i complexa i, a causa d'això, concep els consells com a organitzacions per a l'autogovern de les illes de Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera, i els crida a ser peces claus de l'arquitectura autonòmica.

Art. 4. Naturalesa jurídica. 1. Els consells insulars són institucions de la comunitat autònoma de les Illes Balears i, al mateix temps, administracions locals.- 2. En la seva condició d'ens públics, els consells insulars gaudeixen de les potestats pròpies de les administracions territorials.

2. Atesa l'estructura dels consells, la llei els encomana, en règim d'autonomia, el govern, l'administració i la representació de cada un dels territoris insulars i els convoca actuar sobre un conjunt notori de sectors materials, en la mesura que la comunitat autònoma hagi assumit competències en aquests sectors.

3. La llei, si bé recull un esquema fonamental en l'organització bàsica dels consells com a ens locals, simultàniament fa possible que cada ens insular, per reglament orgànic, pugui crear i regular òrgans que funcionaran d'acord amb el principi de gestió burocràtica (i no només representativa, com fins aleshores).

Art. 6. Potestat d'autoorganització. 1. Els consells insulars establiran la seva organització d'acord amb aquesta llei, en el marc del que es disposa a la legislació bàsica de règim jurídic de les administracions públiques.- 2. Cada consell, a través del seu reglament orgànic, pot crear òrgans complementaris als que es preveuen en el marc legal a què es refereix l'apartat anterior i desconcentrar-hi les competències atribuïdes als òrgans de govern i administració diferents del Ple.

4. Així doncs, la capacitat d'autoorganització descansa especialment en el Reglament orgànic i serà aquest, gràcies a les grans possibilitats de desconcentració de competències dels òrgans diferents del Ple, el que dugui a terme el repartiment d'atribucions en cada matèria, incloses les que originàriament exercien els consells com a ens d'administració local.

5. Com a tret més innovador en aquest sentit es preveu que, a tots els consells, hi hagi un consell executiu, llevat que el Reglament orgànic disposi una altra cosa. Aquest òrgan, cridat a ser l'element motor del govern i de l'administració executiva dels consells, queda sotmès al president i, en la seva composició, s'entén que hi ha de prevaler el principi d'eficàcia –d'ací el caràcter burocràtic (i no representatiu) de l'òrgan-.

Art. 12. El Consell Executiu. Corresponen al Consell Executiu, sota la direcció del president, i sense perjudici de les atribucions conferides a altres òrgans de govern: a) La funció executiva en relació amb les competències del consell insular i, en especial, de les transferides o delegades per la comunitat autònoma.

6. El determinant és però, que, quan hi hagi Consell Executiu, aleshores la Comissió de Govern experimentarà una transformació notable, ja que passa a tenir una composició representativa de la que tenguí el Ple. Els membres del Consell Executiu encapçalen els departaments corresponents, els quals poden estructurar-se en direccions insulars i secretaries tècniques, i al front dels quals hi ha d'haver un titular que eventualment disposa de facultats resolutòries i que són lliurement designat pel president del consell.

Article 7. Òrgans de govern. 1. A tots els consells insulars ha d'haver-hi un president, un o més vicepresidents, el Ple, la Comissió de Govern i el Consell Executiu, llevat que el Reglament orgànic no disposi la constitució d'aquest darrer òrgan.- 2. El president és elegit pel Ple d'entre els seus membres, d'acord amb la legislació electoral.- 3. La Comissió de Govern, quan no hi hagi Consell Executiu, és la composta pel president i per un nombre de consellers no superior al terç del nombre legal d'aquests, lliurement nomenats i separats pel president, el qual haurà de donar-ne compte al Ple. Quan hi hagi Consell Executiu, la composició de la comissió de Govern serà representativa de la del Ple, i el president nomenarà els representats que designi cada grup polític per formar-hi part.- (...) 4. El Consell Executiu serà integrat pel president, pel vice-president que designi el president i, com a mínim, per tres consellers executius. Els consellers executius són lliurement designats i separats pel president.

7. És obvi que aquest sistema havia d'abordar –i de fet aborda- les adequades facultats de control de què disposa el Ple sobre l'administració executiva dels consells.

Art. 8. El Ple del consell insular.- 1. Correspon al Ple (...) v) resoldre els recursos d'alçada interposats contra els actes del Consell Executiu, llevat dels casos en què la resolució correspongui a la Comissió de Govern.

Art. 10. La Comissió de Govern.- 2. Quan la seva composició [la de la Comissió de Govern] hagi de ser representativa del Ple d'acord amb aquesta llei [és a dir, quan s'ha constituït el Consell Executiu] la Comissió de Govern tindrà, endemés, les atribucions

següents : a) La resolució dels recursos d'alçada interposats contra actes del Consell Executiu.

8. La llei, a més, reserva al Govern de les Illes la potestat reglamentària externa sobre les matèries transferides o delegades. Ara bé, sens perjudici d'això, estableix que les lleis de transferència o de delegació poden atribuir als consells insulars aquesta potestat reglamentària, tot determinant-ne l'abast en cada matèria (art. 19).

9. Estableix un sistema de recursos (garantia de l'estat de dret) el resol l'article 22:

-Contra els actes dictats pel Consell Executiu serà escaient el recurs d'alçada davant la Comissió de Govern (recordem aquí la Comissió de govern és representativa del Ple) qualsevol que sigui el títol atribuït de la competència.

-Contra els actes dictats pels consellers executius, els directors insulars i els secretaris tècnics ho serà el recurs d'alçada davant el president del consell insular, qualsevol que sigui el títol atributiu de la competència.

-Però, contra els actes dictats per òrgans del consell insular en exercici de competències delegades per la comunitat autònoma (no transferides), aleshores (art. 38) hi serà escaient, en el termini d'un mes, el recurs en interès de la delegació davant el Govern de la comunitat autònoma.

10. Tot això es completa amb unes tècniques de control i de coordinació que du a terme el Govern de les Illes Balears en els termes de l'art. 40.

Si a aquesta llei hi afegim la llei 2/2002, de 3 d'abril, que regula el finançament dels consells i els respectius reglaments aprovats pels consells de Mallorca, de Menorca i d'Eivissa, podrem tancar el cercle de normes que configuren l'autogovern de cadascuna de les illes. I pel que fa al de Menorca, cal referir-nos al Reglament Orgànic aprovat pel Ple del Consell el 16 de desembre de 2002, que concreta el repartiment d'atribucions en cada matèria, incloent-hi les que originàriament exercia com a ens d'administració local. Amb això tindrem ja tancada una estructura legislativa que permet que el Consell pugui definir-se com un vertader govern de l'illa, un objectiu que, des del tímid projecte de Frederic Llansó, del 1912,

fins avui —han passat, doncs, gairebé cent anys—, els menorquins, amb més o menys fortuna i amb major o menor intensitat, semblava que reclamàvem inútilment.

8. El projecte d'Estatut i els Consells insulars

El projecte de modificació de l'Estatut que es presentà a les Corts Generals de l'Estat s'ha redactat en la línia de la Llei de Consells a què acabo de fer referència en allò que fa als Consells insulars que, d'aquesta manera obtindran de manera definitiva el seu rang institucional. Molt breument recolliré els principals punts que aquest projecte de llei dedica als Consells:

1. Els eleva al caràcter d'institucions de la Comunitat autònoma en dir l'art. 38 que *“L'organització institucional autonòmica està integrada pel Parlament, el Govern, el president de la comunitat autònoma i els consells insulars de Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera.”*. Això ho arrodoneix l'article 60, que diu dels Consells que *“gaudiran d'autonomia en la gestió dels seus interessos d'acord amb la Constitució, aquest Estatut i el que estableixen les lleis del Parlament”*

2. Els dóna (art. 64) la iniciativa legislativa davant el Parlament de les Illes Balears, la funció normativa, la facultat d'aprovar els pressuposts del consell i el control i la fiscalització de l'acció de govern del Consell Executiu.

3. Estableix (art. 65) que *“ el president del consell insular dirigeix el govern i l'administració insulars, i designa i separa lliurement la resta dels membres del Consell Executiu, en coordina l'acció i és políticament responsable davant el Ple.”*

4. Consagra la constitució del Consell Executiu que creà la llei del 2000, establint que *“El Consell Executiu serà integrat pel president del consell insular, els vicepresidents, si n'és el cas, i els consellers executius”* que s'elegiran d'acord amb *“La Llei de consells insulars i el reglament orgànic”* (art. 66).

5. Determina que la Llei de consell insulars hagi de ser aprovada amb el vot favorable de dos terços dels diputats del Parlament (art. 67), cosa que evita que un govern amb una majoria absoluta (no qualificada) pugui fer-se una llei a mida.

6. Llista les competències pròpies dels consells (art. 69); aquelles sobre les quals els correspon la funció executiva (art. 70).

7. Reconeix el dret dels consells a exercir la potestat reglamentària sobre les competències pròpies (art. 71) tot i que atorga al Govern de la comunitat la facultat de coordinació, encara que, com a cautela estableixi que, quan aquesta coordinació afecti a les competències pròpies, el Govern haurà de comptar amb la participació dels consells.

8. Crea una “conferència de presidents” per a tractar de matèries d’interès comú.

9. Deixa que els consells puguin actuar com a Administració indirecta de la Comunitat, ja que preveu que el Govern pugui exercir la gestió ordinària de les seves competències a través dels consells insulars i dels ajuntaments (art. 79).

10. En matèria de finançament es reconeix als consells autonomia pressupostària i de despesa en aplicació dels seus recursos (art. 137), i *“Mitjançant una llei del Parlament es regularà el règim de finançament dels consells insulars fonamentat en els principis de suficiència financera, solidaritat i cooperació, que en cap cas no podrà suposar una disminució dels recursos obtinguts fins aleshores i que establirà els mecanismes de participació en les millores de finançament de la comunitat en proporció a les competències transferides o delegades.”* (art. 138)

11. Determina la creació d’una Comissió Tècnica interinsular de traspassos (Disp. Transitòria cinquena) i

12. Disposa transitòriament que *“Mentre no estigui aprovada la llei del Parlament que, en aplicació d’aquest estatut, reguli l’elecció dels membres dels consells insulars de Mallorca, Menorca i Eivissa, els consellers que hagin de formar part de cadascun d’aquests s’elegiran, coincidint amb la data de l’elecció dels membres del Parlament de les Illes Balears, però de forma independent, mitjançant l’aplicació dels preceptes de la vigent llei electoral de la comunitat autònoma”*

L’eina, doncs, tot i que es perfectible, crearà una estructura que permet el govern. Que això després es faci bé o no, ja no dependrà de la llei sinó dels polítics que ens donarem nosaltres mateixos.

9. Annex: Articles del projecte d'estatut que afecten als Consells insulars.

Article 38. Les institucions

L'organització institucional autonòmica està integrada pel Parlament, el Govern, el president de la comunitat autònoma i els consells insulars de Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera.

Article 40.- Composició i règim electoral

1. El Parlament serà format pels diputats del territori autònom, elegits per sufragi universal, igual, lliure, directe i secret, mitjançant un sistema de representació proporcional que assegurarà una adequada representació de totes les zones del territori.

2. La durada del mandat dels diputats serà de quatre anys.

3. Les circumscripcions electorals són les de Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera.

Article 52 .- Comissió General de consells insulars

Es crea en el si del Parlament la Comissió General de consells insulars, de composició paritària Parlament-consells insulars. Dita comissió elaborarà el seu propi reglament que ha de ser aprovat per les dues terceres parts dels seus membres, i en regularà la composició, l'organització i les funcions.

Article 60 .- Els consells insulars

1. Els consells insulars són les institucions de govern de cada una de les illes i ostenten el govern, l'administració i la representació de les illes de Mallorca, Menorca, Eivissa, Formentera, així com de les illes que hi són adjacents.

2. Els consells insulars gaudiran d'autonomia en la gestió dels seus interessos d'acord amb la Constitució, aquest Estatut i el que estableixen les lleis del Parlament.

3. Els consells insulars són institucions de la comunitat autònoma de les Illes Balears.

Article 61 .- Organització

Els consells insulars establiran la seva organització d'acord amb aquest Estatut i amb la llei de consells insulars que dicti el Parlament.

Article 62 .- Òrgans

1. Els òrgans necessaris dels consells insulars de Mallorca, Menorca i Eivissa són: el Ple, el president i el Consell Executiu. En els termes fixats per la Llei de consells insulars, cada consell insular podrà crear òrgans complementaris dels anteriors.

2. En el cas del Consell Insular de Formentera que serà integrat pels regidors de l'Ajuntament de Formentera, no serà preceptiva l'existència de consell executiu. La Llei de consells insulars o una llei específica podrà establir, si n'és el cas, singularitats de règim jurídic i d'organització pròpies per al Consell Insular de Formentera.

Article 63 . Composició i règim electoral

1. Cada un dels consells insulars de Mallorca, Menorca i Eivissa serà integrat pels consellers elegits a les respectives circumscripcions, per sufragi universal, igual, lliure, directe i secret mitjançant un sistema de representació proporcional.

2. La durada del mandat els consellers serà de quatre anys.

3. El càrrec de membre del consell insular és incompatible amb els càrrecs de president de les Illes Balears, de president del Parlament, de membre del Govern i de senador de la comunitat autònoma.

La incompatibilitat subsistirà en el cas de cessament, per qualsevol causa, en l'exercici dels càrrecs incompatibles.

Al consell insular que els correspongui, els membres incompatibles seran substituïts per aquells candidats que ocupin el lloc següent al del darrer elegit a les llistes electorals corresponents.

4. Una llei del Parlament regularà el nombre de membres que han d'integrar cada consell insular, així com les causes d'inelegibilitat i d'incompatibilitat que els afectin.

5. Cadascun dels consells insulars s'ha de constituir en el termini màxim de 45 dies des que s'hagin dut a terme les eleccions.

Article 64 . - Iniciativa legislativa, règim de funcionament, control i fiscalització

1. El Ple del consell insular exerceix la iniciativa legislativa davant el Parlament de les Illes Balears, la funció normativa, aprova els pressuposts del consell insular, controla l'acció de govern del Consell Executiu, elegeix i cessa el president i exerceix totes les funcions que li atorguen aquest Estatut, les lleis del Parlament de les Illes Balears i les pròpies normes aprovades pel consell insular.

2. El Ple del consell insular es regirà pel Reglament Orgànic de funcionament que n'assegurarà la periodicitat, el caràcter públic de les seves sessions i la transparència dels seus acords.

3. El Reglament Orgànic del consell insular establirà la formació de grups polítics, la participació d'aquests en el procés d'elaboració de normativa, la funció de la Junta de Portaveus i d'altres qüestions necessàries per al bon funcionament de la institució.

4. Els consellers del consell insular tindran accés a tota la informació generada per la institució i gaudiran de les prerrogatives que el Reglament Orgànic del consell insular estableixi.

5. El Ple exercirà el control i la fiscalització de l'acció del president i del Consell Executiu, mitjançant la moció de censura al president, la votació sobre la qüestió de confiança que aquest plantegi i els debats, les preguntes, les interpel·lacions i les mocions sobre la seva actuació i altres que s'estableixin.

Article 65 . - El president

1. El president del consell insular és elegit pel Ple entre els seus membres. El candidat proposat presentarà al Ple el seu programa de govern i en demanarà la confiança, l'atorgament de la qual requereix majoria absoluta en primera votació i majoria simple en

segona. El mateix quòrum es requerirà en les successives propostes de president que es puguin presentar.

2. El president del consell insular dirigeix el govern i l'administració insulars, i designa i separa lliurement la resta dels membres del Consell Executiu, en coordina l'acció i és políticament responsable davant el Ple.

3. L'aprovació d'una moció de censura al president del consell insular o la denegació d'una qüestió de confiança que aquest plantegi es regiran pel que disposa la legislació electoral general, amb la particularitat que el president pot plantejar la qüestió de confiança sobre el seu programa en conjunt, sobre una declaració de política general o sobre l'aprovació de qualsevol assumpte o actuació de rellevància política.

Article 66 .- El Consell Executiu

1. El Consell Executiu serà integrat pel president del consell insular, els vicepresidents, si n'és el cas, i els consellers executius.

2. Els consellers executius dirigeixen, sota la superior direcció del president del consell insular, els sectors d'activitat administrativa corresponents al departament que encapçalen.

La Llei de consells insulars i el reglament orgànic determinaran l'estructura interna bàsica dels departaments i les atribucions dels seus òrgans.

3. Sens perjudici de les atribucions conferides a altres òrgans de govern, correspon al Consell Executiu l'exercici de la funció executiva en relació amb les competències del consell insular.

4. La Llei de consells insulars establirà l'estatut personal i les incompatibilitats dels membres del Consell Executiu.

Article 67 .- Funcionament i règim jurídic

1. La Llei de consells insulars, aprovada amb el vot favorable de dos terços dels diputats del Parlament de les Illes Balears, i per al Consell Insular de Formentera una llei específica si n'és el cas, determinaran les regles de funcionament i el règim jurídic de l'actuació dels consells insulars i dels seus òrgans, així com el règim de les seves funcions i competències.

2. El dret local s'aplicarà com a supletori pel que fa al règim jurídic dels consells insulars i dels seus òrgans, excepte en el que es refereix a l'organització.

Article 68 .- Clàusula de tancament

Les competències no atribuïdes expressament com a pròpies als consells insulars en el present Estatut d'Autonomia corresponen al Govern de les Illes Balears, sense que en cap cas no siguin susceptibles de transferència aquelles que per la seva pròpia naturalesa tinguin un caràcter suprainsular, que incideixin sobre l'ordenació i la planificació de l'activitat econòmica general a l'àmbit autonòmic o aquelles competències l'exercici de les quals exigeixi l'obligació de vetllar per l'equilibri o la cohesió territorial entre les diferents illes.

Article 69 .- Competències pròpies

Són competències pròpies dels consells insulars, a més de les que els venguin atribuïdes per la legislació estatal, les següents matèries:

- 1. Urbanisme i habitabilitat.*
- 2. Règim local.*
- 3. Informació turística. Ordenació i promoció turística.*
- 4. Serveis socials i assistència social. Desenvolupament comunitari i integració. Política de protecció i atenció a persones dependents. Complements de la seguretat social no contributiva. Voluntariat social. Polítiques d'atenció a les persones i als col·lectius en situació de pobresa o necessitat social.*
- 5. Inspecció tècnica de vehicles.*
- 6. Patrimoni monumental, cultural, històric, artístic, arquitectònic, arqueològic i paisatgístic en el seu àmbit territorial, i dipòsit legal de llibres.*
- 7. Activitats classificades. Parcs aquàtics. Infraccions i sancions.*
- 8. Tutela, acolliment i adopció de menors.*
- 9. Esport i lleure. Foment i promoció de les activitats esportives i d'oci.*
- 10. Transports terrestres.*
- 11. Espectacles públics i activitats recreatives.*
- 12. Agricultura, ramaderia i pesca. Qualitat, traçabilitat i condicions dels productes agrícoles i ramaders i dels productes alimentaris que se'n deriven.*
- 13. Ordenació del territori, incloent-hi el litoral.*
- 14. Artesania. Foment de la competitivitat, la captació i el desenvolupament de les empreses artesanals. Promoció de productes artesanals. Creació de canals de comercialització.*
- 15. Carreteres i camins.*
- 16. Joventut. Disseny i aplicació de polítiques, plans i programes destinats a la joventut.*
- 17. Caça. Regulació, vigilància i aprofitament dels recursos cinegètics.*
- 18. Cultura. Activitats artístiques i culturals. Foment i difusió de la creació i producció teatral, musical, cinematogràfica i audiovisual, literària, de dansa i d'arts combinades. Promoció i animació sociocultural.*
- 19. Museus i arxius i biblioteques de titularitat autonòmica, en el seu àmbit territorial. Conservatoris de música, serveis de belles arts, hemeroteques i institucions similars, d'àmbit insular.*
- 20. Polítiques de gènere. Conciliació de la vida familiar i laboral. Dona.*

A l'entrada en vigor del present Estatut d'Autonomia es transferiran les competències atribuïdes com a pròpies als consells insulars, mitjançant decret de traspàs acordat en comissió mixta de transferències.

Article 70 .- Funció executiva de competències

Els consells insulars, a més de les competències que els són pròpies, podran assumir dins el seu àmbit territorial la funció executiva i la gestió en les matèries següents:

- 1. Monts i aprofitaments forestals, vies pecuàries i pastures.*
 - 2. Recursos i aprofitaments hidràulics, canals i regatges, règim general d'aigües. Aigües minerals, termals i subterrànies.*
 - 3. Obres públiques.*
 - 4. Estadístiques d'interès insular.*
 - 5. Vigilància i protecció dels seus edificis i instal·lacions.*
 - 6. Fires insulars.*
 - 7. Sanitat.*
 - 8. Ensenyament.*
 - 9. Cooperatives i cambres.*
 - 10. Planificació i desenvolupament econòmics dins el territori de cadascuna de les Illes, d'acord amb les bases i amb l'ordenació general de l'economia de l'Estat i de la comunitat autònoma.*
 - 11. Contractes i concessions administratives respecte de les matèries la gestió de les quals els correspongui dins el seu territori.*
- I, en general, qualssevol altres que, dins l'àmbit territorial propi, corresponguin als interessos respectius, d'acord amb les transferències o delegacions que a tal fi s'estableixin.*

Una llei del Parlament establirà el procediment de transferència o delegació de competències als consells insulars.

Article 71 .- Potestat reglamentària

- 1. En les competències que són atribuïdes com a pròpies als consells insulars, aquests exerceixen la potestat reglamentària.*
- 2. La coordinació de l'activitat dels consells insulars en tot allò que pugui afectar els interessos de la comunitat autònoma correspondrà al Govern.*
- 3. No obstant l'establert al paràgraf anterior, quan es tracta de la coordinació de l'activitat que exerceixen els consells insulars en les competències que tenen atribuïdes com a pròpies, haurà de comptar amb la necessària participació d'aquests.*

Article 72 .- Conferència de presidents

1. La Conferència de presidents, integrada pel president de les Illes Balears i pels presidents dels consells insulars de Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera, queda constituïda, d'acord amb els principis de cooperació, col·laboració i lleialtat institucional, com a marc general i permanent de relació, deliberació, participació, formulació de propostes, presa d'acords i intercanvi d'informació entre el Govern de les Illes Balears i els consells insulars de cadascuna de les illes en les matèries d'interès comú.

2. La mateixa Conferència de presidents adoptarà el seu reglament intern i de funcionament

Article 79 .- Execució de les funcions administratives

1. L'Administració de la comunitat autònoma de les Illes Balears ha d'exercir les seves funcions mitjançant els ens i els organismes que depenen del Govern de les Illes Balears i dels consells insulars i a través dels municipis.

2. El Govern de les Illes Balears podrà exercir la gestió ordinària de les seves competències a través dels consells insulars i dels ajuntaments.

Article 137 .- Principis rectors [de la Hisenda]

1. Les hisendes dels consells insulars es regeixen pels principis d'autonomia financera, suficiència de recursos, equitat i responsabilitat fiscal. El Govern de les Illes Balears vetlla pel compliment d'aquests principis, i, a aquests efectes, l'Administració General de l'Estat i l'Administració de la comunitat autònoma de les Illes Balears establiran les vies de col·laboració necessàries per assegurar la participació del Govern de les Illes Balears a les decisions i l'intercanvi d'informació que siguin necessaris per a l'exercici de les seves competències.

2. La comunitat autònoma de les Illes Balears té competència, en el marc establert per la Constitució, aquest Estatut i la normativa de l'Estat, en matèria de finançament dels consells insulars. Aquesta competència inclou capacitat per fixar els criteris de distribució de les participacions a càrrec dels pressuposts generals de la comunitat autònoma de les Illes Balears.

3. Els consells insulars tenen autonomia pressupostària i de despesa en l'aplicació dels seus recursos, incloses les participacions que perceben a càrrec dels pressuposts d'altres administracions públiques, de les quals poden disposar lliurement en l'exercici de les seves competències.

4. Es garanteixen als consells insulars els recursos suficients per fer front a la prestació dels serveis la titularitat o la gestió dels quals els siguin transferides o delegades. Tota nova atribució de competències ha d'anar acompanyada de l'assignació dels recursos suplementaris necessaris per finançar-les correctament, de manera que es tenguí en compte el finançament del cost total i efectiu dels serveis transferits. El compliment d'aquest principi és una condició essencial perquè entri en vigor la transferència o delegació de la competència. A aquest efecte, es poden establir diverses formes de finançament, inclosa la participació en els recursos de la hisenda de la comunitat autònoma de les Illes Balears o, si n'és el cas, de l'Estat, en proporció a les competències autonòmiques que hagin estat transferides o delegades.

Article 138 .- Recursos dels consells insulars

1. Mitjançant una llei del Parlament es regularà el règim de finançament dels consells insulars fonamentat en els principis de suficiència financera, solidaritat i cooperació, que en cap cas no podrà suposar una disminució dels recursos obtinguts fins aleshores i que establirà els mecanismes de participació en les millores de finançament de la comunitat en proporció a les competències transferides o delegades.

2. La Llei de finançament dels consells insulars haurà de preveure un fons per garantir un nivell similar de prestació i d'eficiència en la gestió dels serveis per part de cada consell insular en l'exercici de les competències autonòmiques comunes que els han estat assignades i un fons de compensació per corregir els desequilibris que es poden produir.

3. La Llei que regula el finançament dels consells insulars establirà els mecanismes de cooperació necessaris entre el Govern de les Illes Balears i els consells insulars per articular adequadament el desenvolupament i la revisió del sistema de finançament d'acord amb els principis d'equitat, transparència i objectivitat, mitjançant una comissió paritària Govern-consells insulars.

Disposició transitòria cinquena .- Comissió Tècnica Interinsular

1. En promulgar se l'estatut present, les institucions d'autogovern de les Illes Balears hauran de respectar les competències que els consells insulars hagin rebut de l'ens preautonòmic.

2. A proposta del Govern de la comunitat autònoma, i d'acord amb una llei del Parlament, es nomenarà una Comissió Tècnica Interinsular encarregada de distribuir les competències a què fa referència l'article 70 d'aquest Estatut, així com la fixació del control i la coordinació que en cada cas correspongui al Govern de la comunitat autònoma, en la mesura en què siguin assumides per la comunitat autònoma per transferència o per delegació de l'Estat.

3. Integraran la Comissió Tècnica Interinsular vint vocals, designats: quatre pel Govern de la comunitat, i quatre per cadascun dels consells insulars de Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera. Aquesta Comissió Tècnica Interinsular es donarà el propi reglament de funcionament, que s'aprovarà per majoria simple dels seus components.

4. Els acords de la Comissió Tècnica Interinsular prendran la forma de proposta al Parlament de les Illes Balears, el qual, si així pertoca, les aprovarà mitjançant una llei que tindrà vigència a partir de la publicació al Butlletí Oficial de les Illes Balears.

5. Els apartats 2, 3 i 4 d'aquesta disposició transitòria cinquena regiran fins que la llei de consells insulars que es dicti en aplicació d'aquest estatut no estableixi altre procediment per a la transferència o l'assumpció de competències pels consells insulars.

Disposició transitòria sisena .- Diputats i consellers

1. A l'entrada en vigor d'aquest estatut, els consells insulars de Mallorca, Menorca i Eivissa continuaran integrats, fins a la finalització de la corresponent legislatura, pels diputats elegits per al Parlament a les illes de Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera.

2. Mentre no estigui aprovada la llei del Parlament que, en aplicació d'aquest estatut, reguli l'elecció dels membres dels consells insulars de Mallorca, Menorca i Eivissa, els consellers que hagin de formar part de cadascun d'aquests s'elegiran, coincidint amb la data de l'elecció dels membres del Parlament de les Illes Balears, però de forma independent, mitjançant l'aplicació dels preceptes de la vigent llei electoral de la comunitat autònoma, amb les especificitats que s'expressen a continuació:

a) Les circumscripcions electorals són les de Mallorca, Menorca i Eivissa.

b) Són electors, a cada illa i respecte del consell insular corresponent, tots els ciutadans espanyols majors d'edat que, gaudint del dret de sufragi actiu, tinguin la condició política de ciutadans de la comunitat autònoma amb motiu de tenir veïnatge a qualsevol dels municipis de les respectives illes de Mallorca, Menorca i Eivissa.

c) Per a l'exercici del dret de sufragi és indispensable la inclusió en el cens electoral únic vigent referit al territori de les Illes Balears en relació amb cadascuna de les illes respectives.

d) Són elegibles, a la corresponent circumscripció, tots els ciutadans que, tenint la condició d'electors a la respectiva illa, no es trobin incursos en alguna de les causes d'inelegibilitat previstes a les disposicions comunes de la Llei Orgànica del règim electoral general.

e) Són inelegibles els inclosos en els supòsits a què fa referència l'article 3.2 de la Llei electoral de la comunitat autònoma i els senadors elegits en representació de la comunitat autònoma.

f) Cap electe que estigui incurs en una causa d'incompatibilitat segons el disposat a l'article 5 de la Llei electoral de la comunitat autònoma de les Illes Balears no adquirirà la condició de conseller insular. L'acceptació, per part d'un conseller electe, d'un càrrec, una funció o una situació que siguin constitutius d'una causa d'incompatibilitat ocasionarà el cessament en la seva condició de conseller insular.

g) Les eleccions als consells insulars de Mallorca, Menorca i Eivissa se celebraran amb la intervenció de la Junta Electoral de les Illes Balears com a administració electoral amb totes les competències establertes a la llei.

h) La convocatòria d'eleccions als consells insulars de Mallorca, Menorca i Eivissa es farà per decret del president de la comunitat autònoma d'acord amb les condicions i els terminis establerts a l'article 42.3 de la Llei Orgànica del règim electoral general, prèvia sol·licitud, feta pels consells respectius amb l'adient antelació, mitjançant acord plenari. El decret de convocatòria s'haurà de publicar al Butlletí Oficial de les Illes Balears.

i) El Consell Insular de Mallorca serà integrat per 33 consellers, el de Menorca per 13 consellers i el d'Eivissa per 13 consellers.

La durada del mandat serà de quatre anys.

j) Als efectes de l'atribució d'escons, no es tindran en compte aquelles candidatures que no hagin obtingut almenys el 5% dels vots vàlids emesos a la circumscripció electoral i l'atribució dels escons a les candidatures es realitzarà de conformitat amb el que es disposa a les lletres b), c), d) i f) de l'article 163.1 de la Llei Orgànica del règim electoral general, a cada una de les circumscripcions electorals.

3. Un cop s'hagin celebrat, vigent aquest Estatut, les corresponents eleccions locals, en el termini màxim de 45 dies, es constituirà el Consell Insular de Formentera que serà integrat pels regidors que hagin estat elegits a les esmentades eleccions a l'Ajuntament de Formentera.

Índex

Menorca davant la crisi d'una determinada manera d'entendre Espanya	1
1. El perquè d'un canvi	1
2. L'Estatut de Catalunya: un esglaió en l'estratègia de Rajoy	6
3. La campanya mediàtica: els primers seguidors	8
4. Viatge al no-res	10
5. El concepte de "nació"	11
6. Jaume Matas i l'Estatut de les Illes Balears: un símptoma de no tornada enrere	14
7. Els Consells Insulars	21
8. El projecte d'Estatut i els Consells insulars	30
9. Annex: Articles del projecte d'estatut que afecten als Consells insulars	32
Índex	40